

VISITES DE PREPARACIÓ I PRESENTACIÓ DEL CONGRÉS

MERCÈ PIQUERAS
Societat Catalana de Biologia

OCTUBRE AL PAÍS VALENCIÀ
28-29 d'octubre de 1995

Octubre dolç encenia colors
que lentament escampava a l'atzar.

Raimon

La Comissió Organitzadora havia acordat celebrar a València una de les seves reunions plenàries, en un acte que hom emmarcaria en els de presentació del Quinzè Congrés de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana. El matí del 28 d'octubre de 1995 va celebrar-se la cinquena reunió plenària de la Comissió Organitzadora del Quinzè CMBLC a la sala de reunions del Vicerectorat de la Universitat de València.

La reunió va coincidir amb l'acte de presentació a València del Diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans. Els participants a la reunió del Congrés vàrem acordar fer una pausa per assistir a l'esmentat acte, que tenia lloc al Paranimf de la Universitat i estava presidit pel rector. Hi eren presents les autoritats acadèmiques de totes les universitats integrades en l'Institut Lluís Vives, representants d'acadèmies de llengües romàniques i no romàniques, lectors de català de cinquanta universitats arreu del món, i públic general que omplia de gom a gom el Paranimf.

Entre les personalitats invitades que varen pronunciar sengles parlaments, hi havia Aina Moll, per les Illes, A. M. Badia Margarit, pel Principat; Antoni Ferrando, pel País Valencià; Mario Sala, de l'Acadèmia de la Llengua Romana; i sengles representants de l'Institut Camoens, de Lisboa, i de l'Acadèmia de la Llengua Gallega. Emili Giralt, president sortint de l'Institut d'Estudis Catalans, va adreçar-se als presents i va destacar el significat de l'acte. La

publicació del nou Diccionari s'esdevenia en un moment en què la situació de la llengua a València era força preocupant —malauradament, no crec que hagi millorat gaire. Va recordar que la publicació, el 1932, de l'anterior *Diccionari de l'IEC* —el Fabra— s'havia ajustat a les regles que es van conèixer com a «normes de Castelló», que en aquell temps van ser acceptades per les autoritats lingüístiques de València. Les diferències que avui dia hi ha entre catalans i alguns grups valencians van ser esperonades durant el franquisme. Avui dia un partit valencià vol imposar un model de llenguatge i vocabulari per tal d'accentuar-ne les diferències amb el català del Principat. Si prospera, el valencià esdevindrà una llengua empobrida, inservible com a mitjà de transmissió cultural. Manuel Castellet va comentar que el Consell Permanent de l'IEC és sensible als problemes del País Valencià i va deixar clar que l'Institut no és una corporació barcelonina, malgrat que tingui la seu en aquella ciutat. De fet, en els darrers temps ha augmentat el nombre de membres de l'Institut que representen diferents indrets dels països catalans.

Aquell mateix dia, a la nit, se celebrava la tradicional festa de concessió dels Premis Octubre, instituïts per la revista *El Temps* i l'editorial Tres i Quatre, de València, al front de les quals hi ha Eliseu Climent. Un bon nombre dels assistents a la reunió de la Comissió Organitzadora vàrem restar a València per participar en el tradicional sopar, al llarg del qual els diferents jurats decideixen els premis. Alguns membres de la Comissió, que no havíem tingut mai l'oportunitat de seguir en directe aquest esdeveniment, vàrem comprovar el poder de convocatòria dels Premis, en una festa on cultura i diversió es donen la mà.

L'endemà, els membres de la Comissió vàrem desplaçar-nos a l'Alcúdia, on Manuel —Manolo— Boix ens esperava. Vàrem anar a trobar-lo a l'estudi, on va mostrar-nos algunes de les obres en què treballava en aquell moment. En totes hi era present la imaginació desbordant de l'artista. Després ens vàrem desplaçar a la caseta de camp familiar, daurada pel sol suau de la tardor. En baixar dels cotxes se sentia ja la flaire del foc de llenya que espeterregava en el pati, i la del sofregit que ja s'hi coïa en el paeller. Mitja hora després seiem al voltant de la paella. Algunes persones participàvem per primera vegada en aquell ritual únic en què, menjant l'arròs directament de la paella, cadascú s'obre un caminet que avança vers el centre. És curiós veure com progressa el camí. En alguns casos, tímidament, no passa de ser una estreta franja en la paella; en d'altres, hom té la impressió que s'està fent una cursa per veure qui arriba abans al centre. Jo dubto a l'hora de delimitar amb la forquilla el meu territori, no voldria menjar més del que em pertoca. És un ritual que apropa —no només físicament— les persones que hi participen i n'estimula la comunicació.

Manolo Boix és un home molt afable i, a mesura que els reunits fem camí en la paella i que la conversa avança, ell s'obre als interlocutors. Alguns, que únicament coneixíem el Manolo Boix artista, ara en descobrim la gran humanitat, la generositat i l'amor que aquest home professa a la seva terra i a la seva

cultura. Al voltant de la paella i després a la sobretaula, el fil de la tertúlia llisca des de temes generals, com ara la situació política del país, fins a anècdotes personals, com ara els records d'infantesa de Rafael Sentandreu, quan evoca que a escola li deien que parlava «llaur» perquè s'expressava en valencià. Manolo ens mostra les seves habilitats en el camp de la màgia tot fent-nos un joc de mans amb la baralla; mitjançant un seguit de preguntes, acaba «encerçant» la carta que algú ha agafat de la pila. Comenta que això és el que fan alguns «personatges» d'avui dia, especialment quan ocupen càrrecs polítics destacats: fer anar els altres per allà on ells volen, sense que s'adonin que els estan dirigint. Després ens parla d'amics; de Joan Fuster, d'Eliseu Climent, i comenta que alguns nacionalistes valencians varen sentir-se ofesos quan Joan Fuster va dir que tot plegat eren quatre gats; però Manolo Boix també creu que malauradament és així. Algú comenta que la discussió català-valencià no té massa raó de ser. Per què no pot tenir dos noms una mateixa llengua? La llengua castellana té dos noms i ningú no en fa escarafalls.

La conversa enfila el tema científic i es parla dels Congressos de Metges i Biòlegs. El president explica el significat d'aquestes reunions en què els assistents, a més de l'interès per una branca de les ciències, hi participen moguts pel desig de retrobar persones amb qui comparteixen una mateixa llengua i una mateixa cultura. Finalment, Manolo ens parla després del seu treball. Ens explica que el procés d'elaboració d'un cartell és molt més lent que no pot semblar. A partir de les idees que li proporciona qui li encarrega l'obra, ell comença el seu procés creatiu. Primerament ha de pensar; observant-lo en aquesta fase, hom pot treure la impressió que no fas res o que fins i tot ha oblidat el treball. Però no és així, ha de deixar assaonar la idea en la seva ment. Quan ja ho ha fet, posa fil a l'agulla i comença la fase més ràpida de tot el procés: plasmar la seva creació en una obra tangible, amb una mescla de tècnica artesanal i mecànica. Uns mesos després podrem comprovar els resultats del treball creatiu de Manolo Boix per al Congrés: un pòster en què està magníficament expressat el significat d'aquestes trobades i especialment la del Quinzè Congrés que celebrarem a Lleida. En el cartell, els països catalans tenen la seva representació en un arbre que enfila vers el cel les seves tres branques, sorgides d'un tronc comú. És un arbre indefinit, a mig camí entre dues espècies mediterrànies, el pi i el magraner, i està arrelat en una terra ferma, com la del Segrià on se celebrarà el Congrés. El text del requadre superior, de Lluys d'Alcanyís, sobre la pesta, fou escrit fa uns cinc-cents anys en un llenguatge que és el mateix que es parla avui dia a totes les contrades dels països catalans.

Les hores van passar sense que ens n'adonéssim. Deixàvem Alcúdia a l'hora del capvespre, quan el cel es tenyia de roig. Semblava que Manolo Boix, per acomiadar-nos, hagués abocat sobre el paisatge una mescla dels seus colors. Encara ressonaven les veus sentides «gairebé al meu costat, l'última part d'un diàleg més llarg».

UN MATÍ AMB ANDREU ALFARO

19 de gener de 1995

Andreu, amic, torsimany de metalls,
d'on han vingut la força i la vida
que retrobem en la teua escultura.

Raimon

El ritme i la percussió de *Spirits of Havana*, «Els esperits de l'Havana», que sonen mentre escric aquestes línies, em fan evocar el meu primerencontre amb Andreu Alfaro el 19 gener de 1996. És possible que ni la salsa cubana ni el jazz, ingredients d'aquest CD, tinguin res a veure amb València. El que recordo són les paraules d'Alfaro en explicar als seus visitants —entre els quals em trobava— que era a punt de començar la seva *tournee* anual, i en fer-nos partíceps de la seva il·lusió pel viatge que havia de fer a Cuba poques setmanes després. Alfaro és amant de la música, que escolta mentre treballa. Segons ell, la música del segle xx l'han feta els cubans i els negres americans. Primerament va sobtar-me la seva comparació entre «salsa» i jazz. Si tenim en compte, però, que la distància que separa Cuba de la costa sud de Florida és de poc més de noranta milles, no és estrany que puguin trobar-se similituds entre la música d'aquella illa i el jazz negre dels Estats Units. Diuen que ambdós tipus de música tenen arrels africanes, principalment ioruba. A Haití hi havia molts ioruba i, després d'una revolució a començament del segle XIX, els propietaris de plantacions van deixar l'illa juntament amb els seus esclaus. Alguns van instal·lar-se a l'illa de Cuba, a Oriente i Matanzas; d'altres van fer-ho a Luisiana i altres zones del sud dels Estats Units.

Una mica al marge de la conversa que l'artista mantenia amb alguns membres de la Comissió Organitzadora del Quinzè Congrés, jo esdevenia cronista de la visita en treure el bloc i començar a prendre'n notes. Fins a aquell dia, per a mi Andreu Alfaro era l'obra que jo coneixia d'ell: escultures que situades en ciutats, parcs o autopistes harmonitzen perfectament amb el marc on es troben. I de noms tan bonics com ara *Al vent*, *Segueix buscant llibertat*, *L'arbre de la vida*, *Bon dia llibertat* o *Adéu Visconti*. Aquesta darrera, vaig descobrir-la per casualitat durant una visita al Museu de Belles Arts de Vitoria-Gasteiz; em va fer la impressió d'un ocell esvelt i lleuger, amb les ales esteses, a punt d'emprendre el vol. Aleshores va semblar-me que una escultura d'Alfaro no s'adeia massa amb el lloc on es trobava aquella: el jardí d'una antiga casa senyoriuola en un passeig que és continuació de «La Senda», el barri residencial de luxe d'aquella ciutat. Quan més tard vaig conèixer el nom de l'obra vaig canviar d'opinió. La Senda evoca glòries passades, una burgesia decadent que va fer bastir palaus que recorden els d'alguns dels films de Visconti. En són una mostra el que aixopluga l'esmentat museu i el d'Ajuria

Enea, actual seu del Govern basc. També sabia que Alfaro havia dissenyat els logotips de dos Congressos de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana. Uns mesos abans l'havia vist en el sopar dels Premis Octubre, però en aquella ocasió, amb aquella gernació al voltant, el contacte que amb ell va tenir la Comissió Organitzadora va limitar-se a unes paraules creuades entre l'artista, el president del Congrés i els membres valencians, que van fer-ne les presentacions. A part del lleuger coneixement que jo tenia de la seva obra, Alfaro seguia sent per a mi una incògnita tot i que, com a persona, l'imaginava tan gran com l'artista que hi ha al darrera. La visita a Rocafort va confirmar les meves impressions.

Quan a començament de gener del 1996 hom va decidir d'anar a veure Alfaro per parlar-li del Quinzè Congrés, vaig acceptar a ulls clucs l'oferta d'incorporar-me al grup representatiu de la Comissió Organitzadora que aniria a Rocafort. Sentia una gran curiositat per conèixer d'aprop l'artista en el seu «santuari». El taller on realitza el seu treball està situat en una nau d'un polígon industrial als afores del poble. L'aspecte exterior no es diferencia en res del de les altres naus on segurament s'emmagatzemen productes diversos o s'hi fan treballs de muntatge de qui sap quines andròmines. Tanmateix, l'interior és un altre món. Creuar la porta és com travessar l'espill d'Alícia, de manera gradual, però. El taller està dividit en diverses peces. La primera, molt àmplia, manté encara l'aspecte de les naus industrials veïnes. S'hi realitzen o s'hi munten les peces finals, a mida natural, de les obres de l'artista. Alguns operaris hi treballen quan arribem. De seguida surt Andreu Alfaro acomiadant-se d'un jove, i es dirigeix a nosaltres. L'aspecte de l'artista és afable. El seu front ample és cobert adés i ara per uns cabells que li cauen com un serrell i li confereixen l'aspecte de nen entremaliat que de vegades té. Penso que darrere d'aquell serrell i d'aquell front solcat de tant en tant d'unes expressives línies, hi ha el cervell d'un artista excepcional. Somriu en saludar-nos; la seva mirada és viva, però aparentment un xic trista, potser per la inclinació de les celles poblades, més altes del centre que dels costats, i pels plecs de les galtes, també descendents a costat i costat d'un nas lleugerament afilat. Les orelles són planes, amb els lòbuls inferiors que s'endevenen tous, cosa que em sembla pròpia d'una persona de bon caràcter. Uns llavis fins i una barbata menuda són el contrapunt de la seva fesomia. Si fos fotògrafa, crec que Andreu Alfaro seria una persona a qui m'agradaria fer un retrat. Hi ha quelcom en la seva fesomia que el fa fotogràficament molt atractiu.

A través d'un espai que fa de distribuïdor passem al seu estudi. Hem arribat al fons de l'espill d'Alícia. Aquí hom oblida la fredor del polígon industrial on ens trobem. Les parets són blanques, d'un blanc que només he vist en les construccions de la Mediterrània, i la peça rep llum natural a través de les finestres de la paret exterior. Sobre una taula molt llarga —potser fa tres o quatre metres— hi ha nombrosos objectes molt diversos, principalment peces metàl·liques amb formes obertes; suposo que són obres seves, potser petites

maquetes.

De seguida s'estableix una conversa, principalment entre l'artista i Francesc Asensi, Àngel Llàcer, Juli Peretó i Ricard Guerrero. Carmen Chica i jo ens mantenim discretament al marge, escoltant. Jo no puc reprimir-me i trec de la bossa el petit bloc que sempre hi porto. No vull que el temps esvaeixi el record del que allà es diu, i en prenc algunes notes. Les que ara em permeten fer la crònica de la vista. En parlar de ciència, Alfaro sempre acaba esmentant Goethe; és el seu model. I Alfaro transmet el seu entusiasme pel científic/artista alemany. Creu que mai no tornarà a haver-hi una figura com la d'aquell home, que possiblement no va ser un científic complet, però tenia una enorme capacitat de coneixement. A més, en els seus treballs científics va intentar sempre veure els fenòmens individuals com una part d'un tot orgànic i en desenvolupament, a diferència de la ciència imperant, que establia categories. Ens explica que va fer un treball molt detallat de botànica, que està recollit en *La metamorfosi de les plantes*. Era molt afeccionat a la geologia, i els seus coneixements de mineralogia van servir per sentar les bases del desenvolupament en el seu país, que no comptava amb molts recursos naturals. Quan tenia al voltant dels quaranta anys va viure un temps a Itàlia. Hi va anar per dos mesos i s'hi va quedar quatre anys. Posteriorment va confessar al seu secretari, Johann Eckermann, que l'època més feliç de la seva vida va ser la que va viure a Roma. En parlar de Goethe, Alfaro denota una gran admiració per la vitalitat i l'afany de coneixement que va tenir aquest autor alemany. Diu que, a diferència de molts escriptors de la seva època, la mort no forma part de les obres de Goethe. Quan Ricard Guerrero li comenta que un dels personatges més famosos creats per Goethe, Werther, va suïcidar-se, Alfaro replica que aquell suïcidi no tenia res a veure amb el «sentiment tràgic de la vida»; Werther va llevar-se la vida perquè no podia posseir la seva enamorada.

Explica que coneix Weimar, la ciutat on va viure Goethe una part de la seva vida i on va ocupar alguns càrrecs polítics destacats. Ha estat a Marienband, que es conserva com ell creu que devia ser en el segle XVIII. Les habitacions són enormes, deuen fer pel cap baix 400 metres quadrats. Afegeix que, allà, Goethe va enamorar-se d'una dona, però el seu amor no va ser correspost. Després va confessar a Eckermann que aquell havia estat el primer fracàs de la seva vida. L'elegia a Marienband està basada en aquest amor. Asensi comenta que, per a ell, és la millor poesia que s'ha escrit en llengua alemanya. No sé si Alfaro devia referir-se a Charlotte von Stein. Dels meus estudis de literatura recordava que el personatge de Werther estava basat en una experiència del propi Goethe. (Posteriorment a la visita vaig voler ampliar la informació i tinc el dubte que l'amor no correspost fos el mateix que el de Charlotte. Segons la informació que he trobat, ella estava casada amb un oficial de la cort sense aspiracions intel·lectuals, i la amistat amb Goethe va proporcionar-li la companyia espiritual que no trobava en el matrimoni. Sembla, però, que també van arribar a ser amants. Però, a qui li importa, això?) Després de sentir parlar

Alfaro vaig entendre el perquè d'alguns dels títols de les seves obres, que fan referència a Weimer i al *Sturm und Drang*.

Després, la conversa canvia. Ens explica que el jove que sortia quan nosaltres hem arribat és el seu professor d'anglès. Als seus seixanta-set anys, Alfaro està estudiant anglès perquè té ganes de poder dir als anglosaxons quatre coses en la seva llengua. En un congrés sobre art en què va participar, va sentir dir veritables bajanades, perquè ara es parla sempre de «tendències», però no de «persones», que al cap i a la fi són les qui fan l'art. No va poder rebatir el que s'hi deia perquè els altres parlaven en anglès —que era la seva llengua— i ell no podia expressar-se de manera que l'entenguessin. Vol superar aquesta barrera i tenir l'oportunitat, si mai es troba en una ocasió similar, d'expressar la seva opinió. Crec que té raó; si més no, per a mi, indocta en el camp artístic, les tendències em diuen ben poc. Els Moore, Calder o el mateix Alfaro, a quines tendències pertanyen? Admiro els artistes per la seva obra, no pas per les seves tendències, que sovint desconec.

Seguidament, amb els altres valencians, Alfaro enceta una conversa sobre Lluís Vives. Asensi, que feia uns mesos ens havia deixat bocabadats explicant-nos la vida d'aquest personatge a l'Acadèmia de Ciències Mèdiques de Catalunya i de Balears, ens en recorda ara una anècdota, quan Lluís Vives havia marxat de València i el pare va morir cremat en una plaça per la Inquisició, la qual va quedar-se tots els seus béns. Va assabentar-se'n perquè li ho varen contar les germanes, amb qui mantenia correspondència. En una carta, Lluís Vives els recomana que demanin la legítima de la mare, que havia mort de pesta i, per tant, no havia estat cremada en plaça pública, com el pare. Hi ha un plet i el guanyen les germanes. Aleshores la Inquisició demana on són les despulles. Quan les localitzen, les desenterren, les cremen en plaça pública i es queden tots els bens que corresponien a les filles de la morta.

En arribar al tema de la llengua, ningú no pot amagar la preocupació per la situació del català a València. Algú comenta que a la Conselleria de Medi Ambient de la Generalitat Valenciana han llevat el cartell de la façana, perquè segons les noves «normes» ja no és «medi ambient», sinó «mig ambient»; com si l'haguessin partit. Alfaro comenta que el poble no és conscient d'allò que realment està passant; no solament amb la llengua; com va dir Aranguren «ara no hi ha dimensions». A més, el que domina ara és la por. Això és el que fa que es voti el patró. Diu que la Il·lustració és una herència del Cristianisme. Voltaire parlava del pecat, encara que no l'esmentés directament; del bé i del mal. Creu que avui dia s'han perdut els valors ètics; estem més a prop de Nietzsche, que mai no esmentava el mal i el bé, que no pas de Voltaire.

Afegeix que l'esquerra fa l'apologia del poble; però, al poble, cal ensenyar-lo perquè sàpiga decidir per ell mateix. Fixeu-vos, sinó —diu Alfaro—, que els mateixos que aixecaven el braç amb la mà estesa després van aixecar el puny. I fora d'aquí, a Polònia, per exemple, els treballadors anaven a les manifestacions amb la foto del Papa. Aleshores Paco Asensi recorda que el 1969, a

Polònia, va visitar un poblet on cada dia a les set del vespre es resava el rosari a la plaça públicament. I en aquella època aquell país estava dirigit per un govern comunista! Ricard Guerrero comenta que en un país que ell coneix una mica, els Estats Units, el poble és honrat. Fora de les grans ciutats, que és on hi ha més problemes, en les comunitats petites la gent viu tranquil·la perquè saben que qui la fa la paga. Andreu Alfaro diu que és cert que als EUA la mitjana de la població viu bé, però els retreu que gastin una gran proporció de l'energia mundial. Comenta també la pèrdua de valors tradicionals que impera arreu. En la família i en el veïnat no s'admira qui fa un esforç per fer les coses bé en la seva feina, sinó qui guanya més diners. Aleshores recorda els seus orígens familiars: la carnisseria dels seus pares, amb aquells marbres tant blancs on s'exposava i es tallava la carn, amb aquells ganivets que cuidaven amb la màxima cura. I recorda que la seva mare, per treballar, duia uns davantals impecables, amb brodats, i es posava les joies que tenia. Treballaven amb plaer.

Pel que fa a la cultura, Alfaro es pregunta si podem dir que hi ha cultura quan no hi ha por. Fa esment del poble cubà, que coneix pels seus contactes amb el país. Els cubans són els únics capaços de morir-se de fam, però amb orgull de pertànyer al seu país. Sense por i sense orgull no es fa res. Tanmateix, on hi ha fam, la gent es mata per no res. Quan les necessitats primàries queden cobertes, hi ha més respecte pels altres; aleshores les pors que poden sentir-se són d'una altra mena. Ens explica que està casat amb una dona nascuda a València però de pares alemanys. Han parlat moltes vegades del nazisme i ella sempre diu que s'ha de tenir en compte que no tots els alemanys contemporanis de Hitler eren nazis. Andreu li replica que és possible que en el fons no en fossin, de nazis, però segur que moltes persones, potser fins i tot els parents de la seva dona, va arribar a creure que els jueus eren inferiors o que feien una olor especial, l'olor a «jueu». I no pas perquè odiessin els jueus, sinó perquè aquestes eren unes idees que els havien imbuït des de les esferes dominants.

També ens parla del viatge que ha de fer a Cuba. Ha de fer-hi una exposició que vol que tracti sobre «por» i «orgull». Diu que els cubans ho estan passant malament sota el règim castrista, però mai no acceptarien un canvi que els fes perdre la seva identitat. Fins i tot els qui logren escapar a Miami segueixen sentint-se «cubans». Ricard Guerrero comenta que això de l'orgull cubà és cert; tanmateix, per part del règim, hi ha un control estricte de qualsevol activitat, fins i tot de la ciència. Si algú destaca en alguna especialitat, l'aparten del seu lloc perquè esdevé una persona perillosa. Tot i amb això pensa que cal ajudar-los; el bloqueig que propugna Estats Units és un error perquè castiga el poble.

Després ja anem per feina. Alfaro ens mostra el disseny que ha fet per al Quinzè Congrés. En tres versions: el dibuix sobre paper, una peça metàl·lica, plana, i una petita escultòrica en tres dimensions. De nou quedo admirada. Amb quatre línies paral·leles aquest home ha aconseguit una peça originalíssima: una creu que té en els seus braços les quatre barres, i és una

representació de la sanitat dels països catalans. Aquesta creu apareix en les cobertes del Llibre de Ponències i del Llibre d'Actes del Congrés. L'artista col·loca la peça escultòrica sobre una columna que té al mig de l'estudi; jo l'havia estat examinant intrigada, tot preguntant-me quina en seria la finalitat. El mateix Alfaro em treu de dubtes; explica que les maquetes d'edificis exposades a vuitanta centímetres o un metre d'alçada del terra, com sol fer-se habitualment, ofereixen una visió que a la realitat només es té des d'un helicòpter o un avió. Caldria ajupir-se a la gatzoneta per fer-se una idea de com serà l'obra quan estigui realitzada. La meua imaginació comença a treballar i veig l'escultura engrandida fins a l'escala de moltes de les obres d'Alfaro, col·locada en els jardins de la Maternitat de Barcelona, davant del Departament de Sanitat; o davant la Facultat de Medicina de la Universitat de Lleida. Millor encara, davant de l'edifici central d'aquella universitat —on se celebrarà el Congrés—, en una zona verda feta sobre l'espai que encara és sense urbanitzar. Qui sap si a les cigonyes, que ja ocupen altres monuments de Lleida, no els abelliria fer un niu també sobre la creu de la sanitat catalana...

És migdia quan ens acomiadem de l'artista. De tornada a València, el sol de gener, suau i blanquinós, penetra dins el cotxe pel vidre de la finestreta on arpenjo el cap. Desfilen davant nostre tarongers, naus industrials, altres pobles, l'autopista... La somnolència m'envaeix i alucino els ulls. Qui sap si, com Alcía, no tornaré a travessar l'espill en el meu son.

L'ALGUER: BARCELONETA, QUI BELLA QUE SÉS

6-10 de desembre de 1995

Barceloneta, qui bella que sés
seguda en fatxa del cap de la Caça;
si no se fossi perduda la raça,
una sirena hi fóra de més.
Barceloneta, qui bella que sés!

No sé si en la llista de les moltes Barcelones i Barcelonetes disperses pel món que de vegades he vist —en recordo fins i tot una exposició al Palau de la Virreina fa potser més de trenta anys—, hi deu figurar l'Alguer, o si només recull les poblacions que duen aquell nom de manera oficial. Vaig saber que aquella ciutat rebia aquest apel·latiu pels versos de la coberta del *Calendari Alguerés*, que amb tanta cura edita anualment l'Escola d'Alguerès Pascual Scanu. La representació de la Comissió Organitzadora del Quinzè Congrés que va desplaçar-se a la ciutat de l'Alguer el desembre de 1995 va poder comprovar la bellesa d'aquella Barceloneta asseguda de front al cap de la Caça. Fou un viatge entranyable, iniciat amb algun entrebanc que va donar-hi la nota anecdòtica. Primerament, el tren en què els valencians es desplaçaven a

Barcelona per volar a Sardenya es va retardar gairebé d'una hora. Després, delerosos d'arribar a l'aeroport com abans millor, no fos cas que amb el pont la companyia aèria els sorprengués amb *overbooking*, alguns dels integrants del grup varen pujar dalt del primer tren que duia el cartell «Aeroport» sense adonar-se, però, que no hi anava, a l'aeroport, sinó que en venia!

Malauradament els mitjans de comunicació actuals entre la ciutat de l'Alguer i qualsevol altre indret dels països catalans no en faciliten el contacte i l'intercanvi de visites. Aquest viatge en va ser ben bé una mostra. Per desplaçar-se a l'Alguer en avió el desembre de 1995 calia passar-hi de llarg, volar fins a Roma o Milà, i agafar un vol interior en direcció a la ciutat sarda. El 6 de desembre del 1995 el vol Milà-l'Alguer va sortir amb més de dues hores de retard. Un cartell a la pantalla dels monitor indicava com a causa del retard *waiting crew*. Que poc seriós semblava que el viatge es retardés perquè no havia arribat la tripulació! El grup de la banda de Ponent va comunicar el retard a Nicolò Spiritu, el qual va insistir en anar a rebre'ls fos quina fos l'hora d'arribada. Passar unes hores esperant un vol intern per anar a Sardenya en una època de l'any en què l'illa no ofereix els atractius que la majoria de turistes estiuenics hi busquen permet observar amb deteniment la gent del país. En un racó de la sala, una dona d'edat avançada semblava arrencada d'una estampa sarda de començament de segle o d'una novel·la de Grazia Deledda. Era una mena de «velleta pansideta que cap a l'església va caminant», com les que és possible trobar a l'hora del rosari o ben aviat al matí en alguns pobles sards, o entrellucant els turistes darrera dels finestrans, o les que es veuen assegudes a la porta de casa, en una cadira de vímet, fent barrets o altres peces d'artesanía que omplen després les botigues de records per als turistes. Vestida de negre de cap a peus, es cobria el cap amb un mocador enorme; no era pas tan vella, però, com la seva vestimenta podia fer pensar. Hauria pogut ser una actriu camuflada de pagesa, potser en una mena de *performance* per entretenir els viatgers.

Itàlia, on alguns costums arriben abans que a casa nostra, el desembre de 1995 feia ja temps que vivia la febre del telèfon portàtil —*cellulare* o *telefonino*, com solen anomenar-lo—, que sembla un objecte imprescindible per a qui el té. Potser una tercera part de la gent arreplegada en aquella sala de Linate va fer o va rebre alguna trucada. Semblava que fessin torns; quan algú penjava, algu altre feia la seva trucada o la rebia. Com si fos necessari que sempre hi hagués alguna connexió telefònica en marxa, una mena de flama olímpica que hagués calgut mantenir sempre encesa.

Com havia assegurat per telèfon, Nicolò Spiritu, juntament amb altres dos companys algueresos, esperava el grup a l'aeroport quan hi varen fer cap, gairebé a mitjanit, i els varen acompanyar a l'hotel. Tantes hores pel món sense endrapar més que el menjar de «fireta» de l'avió havia obert la gana als viatgers. A quarts d'una, en una gran sala d'estar de l'hotel feien el seu primer àpat alguerès: els darrers bocins de pizza un xic eixarreïts que havien pogut

aconseguir a la *pizza al taglio* i *paninoteca* propera a l'hotel. Al llarg de la seva estada ja tindrien ocasió de gaudir de les veritables delícies de la cuina algueresa i sarda.

L'endemà es va plantejar la possibilitat —gairebé necessitat— de llogar un parell de cotxes o un minibus per poder desplaçar-se per l'illa. Altrament, només haurien pogut fer-ho amb els cotxes de línia —les *corriere*— o apuntant-se a alguna excursió, si és que se'n feia alguna en aquella època de l'any. A mig matí el tracte estava fet: varen llogar un *pulmino*, que els permetria viatjar tots plegats. La secretària d'actes va ser nomenada xofer del grup —algú devia endevinar que era abstèmia—, i la primera excursió tenia com a principal finalitat la visita d'uns nurags. La xofera, que recordava haver-ne visitat un conjunt monumental —els *nuraghe* de Palmavera— als afores de l'Alguer en una estada anterior, va enfilar cap al nord. Incomprendiblement, hi varen passar al costat sense advertir-los. Tanmateix, l'excursió, que els va menar al cap de la Caça —el Capo Caccia dels turistes—, vorejant la badia de Porto Comte, valia la pena. El municipi de l'Alguer ha sol·licitat en diverses ocasions a l'administració regional la creació d'un parc natural en aquella zona, per tal de conservar-ne el patrimoni biològic. El Cap de la Caça, aquell impressionant promontori calcari que havien pogut observar, de l'hotel estant, com la punta més prominent de la costa, és una de les principals atraccions turístiques de la zona. (No pas el mes de desembre, però.) La immensa roca que de sobte es precipita vers el mar amaga en el seu interior vuit grotes. L'estructura càrstica del terreny ha permès la formació d'aquestes cavitats naturals a algunes de les quals s'hi pot accedir fàcilment a l'estiu bé per mar —surten de l'Alguer uns creuers—, bé per una escala tallada a la mateixa roca: l'escala del Cabirol. El set de desembre, però, no hi havia barquet que portés turistes a visitar la Grotta di Nettuno, ni era oberta la reixa que permet d'accedir a l'escala. Tanmateix, alguns dels nostres excursionistes varen entestar-se a baixar-hi, i van fer posar els pèls de punta als qui varen quedar dalt, en veure'ls enfilar-se per la roca, a costat dels penya-segats, per superar l'obstacle de la reixa tancada. De poc els va servir la proesa, però; la porta d'entrada a les grotes —656 graons més avall— també era tancada. De tornada a l'Alguer el grup va visitar la necròpoli d'Anghelu Ruju, que presenta un tipus de construccions funeràries molt característiques: una mena de coves excavades en el terreny per sota del nivell del terra. Algunes són molt grans i es comuniquen amb les del costat.

La durada de l'estada a l'Alguer va ser breu, però els visitants varen aprofitar el temps. Varen poder saciar la seva set de nurags amb l'acròpolis de Palmavera i amb el magnífic nurag de Sant Antine —majestàtica construcció coneguda també com a Santinu o Sa Domu, el més gran nurag de l'illa—, que domina la planura de Cabu Abbas, on se'n troben molts d'altres. Varen admirar, prop de Sàsser, l'església romànica de la Santissima Trinità di Saccargia, on la roca negra basàltica i la blanca calcària s'alternen per fer-ne les «ratlles» de la façana; la vila emmurallada de Castelsardo, encastada sobre una roca —petita Peníscola al nord de l'illa—, visitada en un capvespre de dol —

parents i amics feien cap a la casa mortuòria mentre les campanes de l'església tocaven a morts—, amb carrers foscos que feien la situació encara més tèntrica. Varen arribar, pel nord, fins a la punta de Stintino, on la terra s'endinsa en el mar fins a confondre-s'hi; on l'aigua, fins i tot aquell rúfol dia d'hivern, mostrava uns increïbles tons turquesa; i on la sorra és d'un blanc lletós. Les veus de la gernació que a l'estiu pobla aquestes platges i el so de la música dels bars havien estat reemplaçats pel brogit del vent i els esgarips de les gavines. Per una carretera en ziga-zaga varen baixar fins a Argentiera, centre miner conegut ja en l'època romana i actualment abandonat. I a l'Alguer, on la bandera quatribarrada oneja dalt la torre Sulis, com si saludés els visitants, varen recórrer el passeig fora muralla, aturant-se a contemplar les altres torres de guàrdia —la torre de Sant Jaume i la torre de la Magdalena—, i varen visitar la catedral, edifici d'estil gòtic català tardà, i l'església de Sant Francesc; varen aturar-se també a la Plaça Vella de la vila, on hi ha el palau renaixentista des del qual es diu que Carles V va anomenar els algueresos súbdits seus. És cert que el primer cop que hom passeja per l'Alguer hom té la sensació de fer-ho per un lloc familiar. Carreró dels Hebreus, carrer de Sant Francesc, de l'Arsenal, del Forn, són noms que podríem trobar en moltes altres poblacions de parla catalana i que fan pensar que el català és aquí una llengua ben viva. Tanmateix, ens diuen que potser no arribin al cinc per cent els algueresos que saben «llegir» i escriure correctament la llengua que els va arribar de ponent.

La vigília del dia vuit, festiu també a Itàlia, l'AMGA (Associació de Metges Genèrics Algueresos) va oferir un sopar típic als visitants, que van rebre el nomenament de socis d'honor d'aquella entitat. L'endemà va fer-se la presentació oficial del Congrés davant del síndic i altres autoritats de l'Alguer. L'Ajuntament era engalanat per rebre la Comissió, el Cor de l'Escola d'Algueres Pascual Scanu llest per oferir-los un ramell de les seves cançons. Els visitants varen portar alguns llibres per al municipi, obsequi de l'Institut d'Estudis Catalans i del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. El síndic, Sr. Carles Sechi, va donar la benvinguda als visitants, i el president del Quinzè Congrés, Sr. Ricard Guerrero, li va expressar el desig de la Comissió Organitzadora —formada per una majoria d'«algueresos de l'oest»— que el màxim nombre de «catalans de l'est» es desplaçés a les terres de Ponent els dies del Congrés. Va recordar que els Congressos són motiu de trobada de persones que treballen en el camp de les ciències de la vida i de la salut —i la ciència pot practicar-se en molts llocs i de moltes maneres, des de les càtedres i laboratoris d'universitat fins en la pràctica mèdica diària del metge generalista o en les aules d'una escola primària—, i que comparteixen una mateixa cultura i una mateixa llengua amb moltes variants, cadascuna d'elles prou rica. Perquè, com va dir Salvador Espriu, «nombroses son les parles i nombrosos els homes». Va recordar que sovint hom representa els països catalans amb la imatge del Pi de les tres branques; l'Alguer seria un plançó sorgit d'una llavor d'aquest arbre, que el vent s'endugué cap a llevant. Un plançó que tots

voldrien que es mantingués vigorós. I una manera d'aconseguir-ho és promovent la col·laboració entre entitats i institucions d'un costat i l'altre, vencent l'obstacle de la manca de comunicació directa. Després les veus del Cor varen omplir la Sala, interpretant cançons típiques alguereses. Finalment, mentre degustaven petites llaminadures típiques, visitants i algueresos varen tenir l'oportunitat de conversar una estona.

El dia 10, a trenc d'alba, els visitants iniciaven el viatge de retorn «a la banda de Ponent». Tots tenien la mateixa sensació, que ja va expressar l'historiador lleidatà Josep Lladonosa després de la seva visita a l'Alguer: s'hi havien trobat com a casa; en terra catalana, malgrat la distància.

ANDORRA, EL CIM DELS PAÏSOS CATALANS

15 i 16 de març de 1996

Els dies 15 i 16 de març de 1996, alguns membres de la Comissió Organitzadora feren una visita a Andorra per presentar-hi el Quinzè Congrés. Josep Vilanova i Àngels Mach, president i secretària, respectivament, de la Societat Andorrana de Ciències (SAC), varen organitzar les activitats dels dos dies. El programa va iniciar-se amb una conferència de Ricard Guerrero sobre "Origen de la vida i evolució dels ecosistemes", que, emmarcat en les activitats de la Societat Andorrana de Ciències, va tenir lloc a la sala d'actes del Govern de Prada Casadet. El conferenciant va endinsar els assistents en un viatge fascinant que va començar fa gairebé quatre mil milions d'anys, quan la Terra començava a gaudir d'unes condicions que van fer-la apta per a la vida, i que únicament acabarà quan el nostre planeta desaparegui. Ricard Guerrero va explicar «allò que tal vegada s'esdevingué» en els inicis, destacant el paper primordial que van tenir els microbis —únics protagonistes de gairebé el vuitanta-cinc per cent de la història de la vida a la Terra— en el desenvolupament dels primers ecosistemes. És probable que algunes de les seves explicacions trenquin molts dels esquemes que hom ha tingut de manera tradicional sobre l'origen i evolució de la vida, i facin que molts dels assistents es replantegin valors com ara la supremacia de l'espècie humana sobre tots els altres éssers vius.

La Societat Andorrana de Ciències, organitzadora de la sessió, fou creada l'any 1983, i és un exemple que la grandesa d'un país no es mesura per la seva extensió. Són moltes les activitats que duen a terme al llarg de l'any, i que interessin no solament científics, sinó persones de diferents professions i formacions, però amb inquietuds per la cultura, i alienes a les fronteres artificials que separen les diferents disciplines. Un cop d'ull al butlletí mensual d'aquesta entitat— *El SAC*— és una bona prova de la seva vitalitat. Els editorials són una mostra de la pludisciplinarietat que impera en la SAC; medicina, filosofia, física, urbanisme, llengua, mitjans de comunicació, i

comunicació científica, són alguns dels temes que hi veiem reflectits. I les seves publicacions, iniciades a mitjans de la dècada de 1980 de manera modesta, amb textos mecanografiats, són actualment d'una gran qualitat i també reflecteixen aquesta pluralitat d'interessos.

La presentació del Congrés a Andorra es va fer en dues fases. El dia 15, coincidint amb la sessió científica de la SAC, es va presentar als membres d'aquesta entitat i als mitjans de comunicació andorrans: premsa, ràdio i televisió. L'endemà se'n va fer la presentació al Govern Andorrà. Una representació de les entitats convocants va ser rebuda a l'edifici del Govern, de Prada Casadet, per la ministra d'Educació Joventut i Esports, Carme Sala, i pel ministre de Sanitat, Josep M. Goicoechea, als quals es va exposar el contingut del Congrés, i la seva evolució històrica, tot recordant que el 1988 va celebrar-se'n a Andorra la tretzena edició.